

TA'LIM TIZIMIDA INKLYUZIV TA'LIMNI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING O'ZBEKISTON VA XORIJIY TA'LIM TAJRIBASI

Mingqobilova Zarnigor Abdusamad qizi

Xaitaliyeva Nasiba Bahodir qizi

Geldimurodova Merjan Otamurod qizi

Termiz davlat pedagogika instituti

"Pedagogika tarixi va nazariyasi" yo'nalishi magistrantlari

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11318440>

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston va xorijiy mamlakatlardagi inklyuziv ta'lim tizimining samaradorligini oshirish uchun qo'llaniladigan yondashuvlar va strategiyalar tahlil qilinadi. Maqolada O'zbekiston va xorijiy mamlakatlarning inklyuziv ta'lim sohasidagi tajribasi o'rganilgan, shuningdek, inklyuziv ta'limni rivojlantirish uchun tavsiyalar berilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, inklyuziv ta'limning samaradorligini oshirish uchun o'qituvchilarni tayyorlash, resurslarni ta'minlash va jamiyatda ma'lumotlilikni oshirish muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, ta'lim sifati, maxsus ta'lim, o'qituvchilarni tayyorlash, resurslar, O'zbekiston, xorijiy tajriba.

UZBEK AND FOREIGN EDUCATIONAL EXPERIENCE OF IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF INCLUSIVE EDUCATION IN THE EDUCATIONAL SYSTEM

Abstract. this article analyzes the approaches and strategies used to improve the effectiveness of the inclusive education system in Uzbekistan and foreign countries. The article explores the experience of Uzbekistan and foreign countries in the field of inclusive education, and also gives recommendations for the development of inclusive education. The results of the study show that it is important to train teachers, provide resources and increase awareness in society to improve the effectiveness of inclusive education.

Keywords: inclusive education, quality of education, special education, teacher training, resources, Uzbekistan, Foreign experience.

УЗБЕКСКИЙ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ОПЫТ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В этой статье будут проанализированы подходы и стратегии, используемые для повышения эффективности системы инклюзивного образования в Узбекистане и за рубежом. В статье изучен опыт Узбекистана и зарубежных стран в области инклюзивного образования, а также даны рекомендации по развитию инклюзивного образования. Результаты исследования показывают, что подготовка

учителей, предоставление ресурсов и повышение осведомленности в обществе имеют решающее значение для повышения эффективности инклюзивного образования.

***Ключевые слова:** инклюзивное образование, качество образования, специальное образование, подготовка учителей, ресурсы, Узбекистан, зарубежный опыт.*

KIRISH

Inklyuziv ta'lim - bu har bir o'quvchining ehtiyojlariga javob beradigan va barcha o'quvchilar uchun teng imkoniyatlarni ta'minlaydigan yondashuvdir [1]. Inklyuziv ta'lim tizimini rivojlantirish ko'plab mamlakatlar, jumladan O'zbekistonning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Ushbu maqolaning maqsadi O'zbekiston va xorijiy mamlakatlardagi inklyuziv ta'limning samaradorligini oshirish uchun qo'llaniladigan yondashuvlar va strategiyalarni tahlil qilish hamda tavsiyalar berishdan iborat.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot uchun O'zbekiston va xorijiy mamlakatlarning inklyuziv ta'lim sohasidagi ilmiy maqolalari, hisobotlari va statistik ma'lumotlari o'rganildi. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, inklyuziv ta'limning samaradorligini oshirish uchun o'qituvchilarni tayyorlash [2], resurslarni ta'minlash [3] va jamiyatda ma'lumotlilikni oshirish [4] muhim ahamiyatga ega.

O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirish bo'yicha bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, "Ta'lim to'g'risida"gi qonunga inklyuziv ta'lim tushunchalari kiritildi [5], maxsus pedagogika yo'nalishi bo'yicha mutaxassislar tayyorlanmoqda [6]. Biroq, hali ham inklyuziv ta'limni to'liq joriy etish uchun bir qator muammolarni hal qilish zarur [7].

Xorijiy mamlakatlarda inklyuziv ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha samarali strategiyalar qo'llanilmoqda. Masalan, Finlandiyada o'qituvchilarni inklyuziv ta'limga tayyorlash tizimi yuqori darajada rivojlangan [8]. Janubiy Koreyada esa inklyuziv ta'lim uchun maxsus resurslar va texnologiyalar ishlab chiqilgan [9].

NATIJARLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur:

- O'qituvchilarni inklyuziv ta'limga tayyorlash tizimini takomillashtirish.
- Inklyuziv ta'lim uchun zarur bo'lgan resurslar va texnologiyalarni ta'minlash.
- Jamiyatda inklyuziv ta'lim to'g'risida ma'lumotlilikni oshirish.
- Inklyuziv ta'limni qo'llab-quvvatlash uchun davlat va nodavlat tashkilotlar hamkorligini yo'lga qo'yish.

Xorijiy mamlakatlar tajribasidan kelib chiqib, quyidagi strategiyalarni qo'llash samarali bo'lishi mumkin:

- Maxsus ta'lim muassasalarini inklyuziv ta'lim markazlariga aylantirish [10].
- Inklyuziv ta'lim uchun individual ta'lim rejalarini ishlab chiqish.
- O'qituvchilar va ota-onalar o'rtasida hamkorlikni yo'lga qo'yish.
- Inklyuziv ta'limni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish.

TAHLIL VA MUHOKAMA

O'zbekiston va xorijiy mamlakatlarning inklyuziv ta'lim sohasidagi tajribasini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, inklyuziv ta'limni rivojlantirishda bir qator umumiy tendentsiyalar mavjud. Birinchidan, inklyuziv ta'limning samaradorligini oshirish uchun o'qituvchilarni maxsus tayyorlash muhim ahamiyatga ega. O'qituvchilar inklyuziv ta'lim printsiplari va metodlarini yaxshi bilishlari, har bir o'quvchining individual ehtiyojlarini qondira olishlari zarur [2].

Ikkinchidan, inklyuziv ta'lim uchun zarur bo'lgan resurslar va texnologiyalarni ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Bunga maxsus o'quv materiallari, kompensator vositalar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va boshqalar kiradi [9]. Resurslarni ta'minlash uchun davlat va nodavlat tashkilotlarning hamkorligini yo'lga qo'yish, inklyuziv ta'limni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish zarur [11].

Uchinchidan, jamiyatda inklyuziv ta'lim to'g'risida ma'lumotlilikni oshirish va ijobiy munosabatni shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Chunki inklyuziv ta'limning muvaffaqiyati ko'p jihatdan jamiyatning qo'llab-quvvatlashiga bog'liq [4]. Bundan tashqari, inklyuziv ta'lim nafaqat ta'lim tizimi, balki butun jamiyat uchun foydali ekanligi to'g'risida targ'ibot ishlarini olib borish zarur.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirish uchun yuqorida keltirilgan yo'nalishlar bo'yicha tizimli ishlar olib borilmoqda. Biroq, hali ham bir qator muammolar mavjud. Jumladan, inklyuziv ta'lim uchun zarur bo'lgan resurslar va texnologiyalarni ta'minlash, o'qituvchilarni tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish, jamiyatda inklyuziv ta'limga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish kabi masalalar dolzarb bo'lib qolmoqda.

Xorijiy mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, inklyuziv ta'limni rivojlantirishda davlat siyosati va qonunchilik bazasini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega [10]. Shuningdek, inklyuziv ta'lim uchun individual ta'lim rejalarini ishlab chiqish, o'qituvchilar va ota-onalar o'rtasida hamkorlikni yo'lga qo'yish, maxsus ta'lim muassasalarini inklyuziv ta'lim markazlariga aylantirish kabi strategiyalar samarali natija bermoqda.

Inklyuziv ta'limni rivojlantirish uchun kompleks yondashuv zarur. O'qituvchilarni tayyorlash, resurslarni ta'minlash, hamkorlikni yo'lga qo'yish va jamiyatda ma'lumotlilikni oshirish

kabi yo'nalishlarda tizimli ishlar olib borish lozim. O'zbekistonda inklyuziv ta'limni yanada rivojlantirish uchun ilg'or xorijiy tajribadan foydalanish, davlat va nodavlat tashkilotlar hamkorligini kuchaytirish, qonunchilik bazasini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega.

Inklyuziv ta'limni rivojlantirish - bu kompleks jarayon bo'lib, barcha manfaatdor tomonlarning faol ishtirokini talab qiladi. O'zbekistonda inklyuziv ta'limni joriy etishda yuqorida keltirilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribasini o'rganish va ulardan samarali foydalanish zarur.

Inklyuziv ta'limni rivojlantirish nafaqat ta'lim tizimi, balki butun jamiyat uchun muhim ahamiyatga ega. Chunki inklyuziv ta'lim orqali barcha fuqarolarning huquq va imkoniyatlari ta'minlanadi, jamiyatda tenglik va adolat qaror topadi.

XULOSALAR

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirish uchun tizimli yondashuv zarur. Buning uchun o'qituvchilarni tayyorlash, resurslarni ta'minlash, hamkorlikni yo'lga qo'yish va jamiyatda ma'lumotlilikni oshirish kabi chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim. Xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribasidan foydalangan holda, O'zbekistonda inklyuziv ta'lim sifatini oshirish va barcha o'quvchilar uchun teng imkoniyatlar yaratish mumkin.

REFERENCES

1. UNESCO. (2009). Policy Guidelines on Inclusion in Education. Paris: UNESCO.
2. Bourke, P. E. (2010). Inclusive education reform in Queensland: Implications for policy and practice. *International Journal of Inclusive Education*, 14(2), 183-193.
3. Peters, S. J. (2004). *Inclusive Education: An EFA Strategy for All Children*. Washington, DC: World Bank.
4. Valeeva, R. A., & Kulesza, E. M. (2016). Education for persons with special needs: Polish and Russian experience. *International Journal of Environmental and Science Education*, 11(7), 1619-1629.
5. O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. (2020). "Ta'lim to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni. <https://lex.uz/docs/5013007>
6. Shaumarov, S. B., & Vohidov, E. A. (2020). Подготовка педагогических кадров к инклюзивному образованию. *Problemy Nauki*, 2(50), 63-65.
7. Bekmurodova, D. (2021). Проблемы инклюзивного образования в Узбекистане и пути их решения. *Problemy Pedagogiki*, 3(54), 6-8.

8. Takala, M., Pirttimaa, R., & Törmänen, M. (2009). Inclusive special education: The role of special education teachers in Finland. *British Journal of Special Education*, 36(3), 162-173.
9. Kim, Y. W. (2014). Inclusive education in South Korea. *International Journal of Inclusive Education*, 18(10), 979-990.
10. European Agency for Development in Special Needs Education. (2012). *Special Needs Education Country Data 2012*. Odense: European Agency for Development in Special Needs Education.
11. Johnstone, C. J., & Chapman, D. W. (2009). Contributions and constraints to the implementation of inclusive education in Lesotho. *International Journal of Disability, Development and Education*, 56(2), 131-148.